

Rize Yöresine Ait Tıbbi ve Aromatik Bitkilere Genel Bir Bakış

Volkan GÜL

ÖZET: Dünya’da artan ihtiyaçlar doğrultusunda insanların doğaya ve doğal ürünlere olan talebi her geçen gün artmaktadır. Ülkemizin her bölgesinde farklı iklim koşullarının hüküm sürmesi, beraberinde farklı tıbbi ve aromatik bitkileri içeren zengin floraları oluşturmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan Rize yöresi de bunlardan bir tanesidir. Bu bitki zenginliğinin yöre halkına ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağı dikkate alınarak bitkilerin yöresel isimleri, biyokimyasal içeriği ve kullanım alanları literatür taramasıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Doğu Karadeniz Bölgesi, flora, tıbbi ve aromatik bitkiler, Rize

A General View to Medicinal and Aromatical Plants Belonging to Rize Province

ABSTRACT: Along with the increasing needs and demands throughout the world, human needs for nature and natural products are also ever increasing. Turkey has different and specific climate conditions in every region, therefore has highly rich flora of medicinal and aromatic plants. Eastern Blacksea Region, especially the Province of Rize, is among those regions with highly rich flora. Considering the potential benefits to be provided by these plants to local people and county economy, the present study was conducted to provide local names of these plants, their biochemical composition and areas of using through comprehensive literature review.

Keywords: Flora, medicinal and aromatic plants, Rize, The Eastern Black Sea Region

GİRİŞ

İlk çağlardan beri insanoğlu besin elementi elde etmek ve bir takım hastalıkları tedavi etmek için bitkilerden faydalanmıştır. 1957 yılında Kuzey Irak'ta Şanidar Mağarasında bulunan eski bir mezarda yapılan kazılarda altmış bin yıl öncesine ait olduğu tahmin edilen civanperçemi, kanarya otu, mor sümbül, peygamber çiçeği, gül hatimi, ebegümece ve efedra gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir (Kendir ve Güvenç, 2010). Günümüzde doğadaki bitkilerden yararlanma isteğinin giderek artış göstermesi, tıbbi ve aromatik bitkilerin tarıma dayalı sanayide (boya, baharat, gıda gibi), alternatif veya tamamlayıcı tıp tedavisi ve ilaç sanayisinde hammadde olarak kullanımı her geçen gün artmaktadır (Yaldız ve ark., 2010). Bilim ve teknolojinin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan metot ve teknikler bitkilerin etken maddelerinin kullanılabilirliğini artırmıştır. Bu da gelişmiş ülkelerin bitkilere olan talebini üst seviyelere çıkarmıştır (Demirtürk, 1990).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Dünya'da kullanılan bitki sayısının 20.000 civarında olduğunu, bunlardan 4000'e yakınının da drog olarak yaygın kullanıldığını belirtmiştir (Başer, 1998). Türkiye ise 12.476 bitki taksonu ve 4080 endemik bitki ile Dünya'da önemli bir yere sahiptir (Karagöz ve ark., 2010). Bitki çeşitliliği bakımından Doğu Karadeniz bölgesi Türkiye genelinde nadir olarak bulunan 440 bitkiyi barındırmasının yanında toplamda 2239 bitkisel türü bulundurmakta ve bu türlerin içerisinde 222 endemik bitki taksonunu içermektedir (Anşin, 1980). TÜBİTAK destekli yapılan bir araştırmada Rize ilinde 1430 bitki türüne rastlanılmış olup; bunlardan 15 adedinin Türkiye florası için, 4 bitki taksonunun ise bilim dünyası için yeni türler olduğu ayrıca 110 taksonun da Türkiye için endemik türler olduğu belirlenmiştir (Güner ve ark., 1987; Yaldız ve ark., 2010).

Rize yöresi, İngiltere ve Avrupa'nın bir çok ülkesinde bulunan tıbbi ve aromatik bitkiler bakımından oldukça zengin olmasına rağmen istenildiği gibi değerlendirilememektedir (Yaldız ve ark., 2010). Oysaki bu bölgede ilaç, kozmetik ve gıda sanayi,

ıçki, çay baharat, boya, süs bitkisi gibi birçok alanda kullanılan ve yurt dışında büyük talep gören bitki türleri bulunmaktadır.

Ülkemizde bulunan tıbbi ve aromatik bitkilerden yeterince faydalanılmadığından ekonomik anlamda gelir elde edilememektedir. Bu bitkilerden yararlanabilmek için bitki çeşitliliğini, bölgesel olarak nasıl adlandırıldıkları ve kullanım alanlarının belirlenmesi yönünde çeşitli araştırmalar yapılması önemli hususlardan bir tanesidir. Bölgesel olarak yapılacak bu çalışmalar özellikle büyük bir bitki tür çeşitliliğini bünyesinde barındıran Doğu Karadeniz bölgesine has türlerin belirlenmesinde ve ekonomik değeri olanların kültüre alınmasına olanak sağlayacaktır. Buradan elde edilen tıbbi ve aromatik bitkiler değerlendirilerek hammadde yada yarı sentez ürün olarak gerek yurt içi ihtiyacı karşılamada gerekse ihraç edilerek ülkemize döviz kazandırarak bölge çiftçisinin refah seviyesini artmasına olanak sağlayacaktır.

Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Tanımı

Tıbbi ve aromatik bitkilerin tanımını yaparken ikisini de ayrı ele almak hiç doğru bir tanım olmayacaktır. Tıbbi ve aromatik bitkiler gerek hastalıkların tedavisinde ilaç olarak gerekse beslenme, kozmetik, güzel koku ve tat vermeleri için kullanılmaktadır (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011). Bu bitkiler tedavi amaçlı işlenmemiş veya işlenerek bir ya da birden fazla bitkilerin bileşiminden oluşarak insan sağlığına yararlı olabilecek madde ve ürünleri ifade eder. Bu tanıma göre tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmemiş, işlenmiş bitkisel ürünler ve şifalı ot (herbal) ürünleri olarak üç çeşidi bulunmaktadır (Van Overwalle, 2007). Tıbbi ve aromatik bitkiler etken maddeleri ve kullanım alanları bakımından çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle familyalarına, içerdikleri etken maddelerine, tüketim ve kullanımlarına, kullanılan organlarına ve farmakolojik etkilerine göre gruplandırılabilirler (Ceylan, 1995). Günümüzde en yaygın kullanım etken maddelerine göre yapılan kullanım şeklidir.

Rize Yöresine Ait Belli Başlı Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Kullanım Alanları

Latincesi: <i>Achillea millefolium</i> L. (Asteraceae) Yöresel adı: Civan perçemi, kandil çiçeği Bileşimi: Mavimtrak renkte uçucu bir yağ (%0.25-0.45) dır. Bunda azulen, limonen, sineol, borneol, pinenler, seskiterpenler vardır (Baytop, 1999). Etkisi ve kullanım şekli: Solucan düşürücü, iltihap giderici, sinir yatıştırıcı, antiviral, gebelik önleyici, idrar söktürücü, kadınlarda adet düzenleyici, ateş düşürücü, barsak fonksiyonlarını düzenleyici, baş ve boğaz ağrılarında, romatizma ve mide ülserinde kullanılmaktadır. Çiçekleri çay gibi demlenip iç kanamalarda kan durdurucu olarak kullanılmaktadır (Zeynalov, 2008). Resim: http://www.prota4u.info/protav8.asp?g=psk&p=Achillea+millefolium+L., 21.11.2014	
Latincesi: <i>Angelica sylvestris</i> L.(Apiaceae) Yöresel adı: Melekotu Bileşimi: Tanen, uçucu yağ (%0.5-1) (Phellandren, Pinen, Angelica asidi), acı maddeler, reçine, nişasta, pektin ve şeker içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: İştahsızlık, hazımsızlık, mide ve bağırsak bozuklukları, bronşit, uyku bozuklukları, sinir sistemi, balgam söktürme, migren, romatizma, siyatik ve eklem ağrılarında etkilidir. Kökleri kurutulup toz haline getirilip demleme ve bitkiden çıkarılan yağı vücuda sürülerek kullanılır (Birinci, 2008). Resim: http://en.hortipedia.com/wiki/Angelica_sylvestris, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Artemisia absinthium</i> L. (Asteraceae) Yöresel adı: Acı yavşan, pelin otu, şeyh horasani ve doğu horasani Bileşimi: Uçucu yağ (% 0.5-1.3), glikozit, kumarinler, fitonsid ve tanen içerir. Etkisi ve kullanım şekli: Mide ağrılarında, sıtmada, iştah açıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, sindirimi kolaylaştırıcı, karaciğer güçlendirici, kansızlık, adet gecikmesini düzenleyici, iltihap kurutucu, idrar söktürücü, hemoroid, deri hastalıkları tedavisi gibi hastalıklarda kullanılmaktadır. Taze yaprak ve çiçekleri çay gibi demlenip acı olmasından dolayı balla karıştırılarak içilmesi tavsiye edilir (Baytop, 1999; Zeynalov, 2008). Resim: http://vidverto.info/index.files/Page13555.htm, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Astragalus gummifera</i> L. (Leguminosae) Yöresel adı: Geven, zambak geveni, kitre zambakı Bileşimi: Bitkinin %60-70'i bassaron, %8-10'unu arabin, %2-3'ü nişasta, %3'ü selüloz ve bazı minarel maddelerden oluşur (Yenikalaycı, 1996). Etkisi ve kullanım Şekli: Gövde veya kökünün bıçakla çizilerek çiziklerden akan zambak kullanılır. Boğaz hastalıkları ve iltihaplarında bir parça zambak ağza alınarak emilir. Yara üzerine örterek koruma etkisi vardır. Birçok pastilin içeriğinde kitre zambakı vardır (Şimşek ve ark., 2002). İlaç yapımında emülsiyon, süspansiyon, pastil ve tablet gibi preparatların yapımında kullanılır ayrıca yapışkan özelliğinden dolayı kâğıt, kumaş sanayisinde de kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.statemaster.com/encyclopedia/Milk-vetch, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Atropa belladonna</i> L. (Solanaceae) Yöresel adı: Güzel avratotu, ayıçileği Bileşimi: Alkaloit (% 0.15-0.8), atropik asit, atropin, hyoscyamin, organik asitler, saponosid, hiyosin, kökünde % 0.4 alkaloid vardır ve zehirlidir (Baytop, 1999). Etkisi ve Kullanım Şekli: Bu bitkiden kaynaklanan zehirlenmelerde göz bebeklerinin büyüdüğü gözlemlenir. Atropanın kullanılan kısmı; kök, sap, yaprak ve meyveleridir. Yaprakları sürekli kullanılan antispazmotiktir. Ağrı kesici, ter, süt, mide salgılarını azaltıcı, karaciğer, böbrek, mide ağrılarında ve ülsere karşı etkilidir. Toz, ekstre, tentür şeklinde ve haricen lokal anestetik etkisi olduğundan ağrı kesici pomatların bileşimi olarak kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://ethnopharmakon.org/?page_id=643, 21.11.2014	

Latincesi: <i>Buxus sempervirens</i> L. (Buxaceae) Yöresel adı: Anadolu şimşiri, adi şimşir Bileşimi: Resin, uçucu yağ, zambak ve buxun grubu alkaloidler taşımaktadır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Terletici, ateş düşürücü, kabızlık gidermede, karaciğer, mide ve bağırsak hastalıklarında, hazmı kolaylaştırmada, sinirsel hastalıklarda, romatizma ve kurt düşürmede etkilidir. Yaprakları, kök ve dallarının kabukları tıbbi olarak kullanılır. Aşırı dozu ishal ve kusma gibi zehirlenme etkisine neden olur (Uzun ve ark., 2008). Resim: http://www.salisbury.edu/arboretum/SUARbor/Shrubs/BuSe/BuSe.html, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Crocus sativus</i> L. (Iridaceae) Yöresel adı: Safran Bileşimi: Uçucu yağ (% 0.4-1.5), pikrokrosin ve krosin esas maddeleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Sitigması kullanılan bitkinin uyarıcı ve rahim hareketlerini artırıcı etkisi vardır. Renk, koku ve tat verici olarak yemeklerde kullanılır. Safran tinktura şeklinde ve tiryek damlasının terkinde mide, bağırsak hastalıklarında sakinleştirici ve ağrı kesici olarak, kalp çarpıntısı, nefes darlığı, kansızlık gibi hastalıkların tedavisinde kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.easytogrowbulbs.com/p-153-crocus-sativus-saffron-crocus.aspx, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Castanea sativa</i> Miller (Fagaceae) Yöresel adı: Anadolu kestanesi Bileşimi: Tanen, gallik asit, inositol, pektin, şeker, fosfor, magnezyum ve demir içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yaprak, kabuk ve meyvesinden İnfüzyon, tentür, sıvı ekstre ve şurup şeklinde faydalanılır. Yapraklarından elde edilen şampuan saçlara altın sarısı bir renk verir. Yapraklarının demlenmesi ile elde edilen çay, boğmaca hastalığının tedavisinde çok etkilidir (Chiej, 1988). Yaprak ve kabuktan hazırlanan çay kabızlık verici ve tansiyon düşürücü olarak günde 2-3 bardak içilerek kullanılır (Baytop,1999). Resim: https://www.rbgnsyd.nsw.gov.au/tomah/the_garden/blooming_calendar/Castanea_sativa, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Colchicum autumnale</i> L. (Liliaceae) Yöresel adı: Acı çiğdem, güze çiğdem, vargit, kalkgıt Bileşimi: Soğanı ve tohumları colchisin, nişasta, katı yağ, galik asit ve kolkamin alkaloidi içerir. Kabuklarında ise tanen bulunmaktadır. Uçucu yağı zehirli etkidir (Baytop, 1999). Etkisi ve Kullanım Şekli: Tohum kısmı kullanılır. Yiyeceklere renk vermede, böbrek ağrılarını gidermede, deri kanseri tedavisinde etkilidir (Bozdoğanlı, 1996). Ateş düşürücü, kanda üre artışını düşürücü, antiseptik, sıvı ekstre, tentür, hap ve merhem olarak cilt hastalıklarında ve sinirleri yatıştırıcı olarak kullanılır (Anşin ve ark., 1994). Resim: http://medicinalherbinformation.org/herbs/MeadowSaffron.html, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Cyclamen coum</i> L. (Primulaceae) Yöresel adı: Siklamen, yer somunu, domuz elması Bileşimi: Nişasta, zambak, organik asitler ve saponin sınıfı glikozitler taşır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Çıban tedavisi, leke ve güneş yanıklarında, gut, kusturucu, görme bozukluklarında, sarılık ve zehirli hayvan ısırıklarında, kandaki kolesterol seviyesini düşürmede, kulak çınlamasında kullanılır (Tanker ve Tanker, 1991). Topalak kökü suda kaynatılarak bal, üzüm şırası gibi tatlandırılarak içilir ayrıca çıban ve yanıklara kaynamış suyu sürülerek pansuman yapılır. Topalak kökü öğütülerek koklanması da baş ağrısına iyi gelir (Baytop, 1999). Resim: http://hr.wikipedia.org/wiki/Ciklama, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Daphne pontica</i> L. (Thymelaeaceae) Yöresel adı: Karadeniz defnesi, dağ sıyrımbağı, defne Bileşimi: Flavonoid, kumarin, steroid, terpenik ve % 1-3 oranında uçucu yağ içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yaprakları ve yağı için meyveleri kullanılmaktadır. Halk arasında değişik amaçlarla kullanılan <i>Daphne pontica</i> diüretik, terletici, romatizma ağrılarını dindirici, abortif, pürgatif, ekspektoran, nematisidal etkilerinin yanında, total hayvanların tedavisinde kullanımlarına dair bilgilere de rastlanmaktadır. Ayrıca, diş ağrılarında, sıtma ve lösemide, ülser tedavisinde, deri hastalıklarında kullanımları da literatürde kayıtlıdır. Ayrıca, bazı türlerin kâğıt endüstrisinde ve boyamada kullanılmasına da rastlanmaktadır (Tosun, 2006). Resim: http://www.gbif.org/species/5524180, 21.11.2014	

Latincesi: <i>Datura stramonium</i> L. (Solanaceae) Yöresel adı: Şeytan elması, boru çiçeği, tatula, diken elması Bileşeni: Yaprakları Folia, stramonii, hiosiyamin, atropin ve skopolamin taşır. %4-7 tanen ve %0.6-0.1 alkaloid taşımaktadır. Yaprakta %0.13, tohumda %0.12 alkaloid bulunur (Baytop, 1999). Etkisi ve Kullanım Şekli: Spazm çözücü etkisinden dolayı astıma, öksürük ve kramplara karşı kullanılan bir drogtur. Sigara şeklinde içilerek astımda kullanılır. Yapraklarından hazırlanan tinkturdan ise homeopatide, ruhsal hastalıklarda, sinir hastalıklarında ve felçte kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://flora-aragon.blogspot.com.tr/2009/01/datura-stramonium.html, 21.11.2014	
Latincesi: <i>Digitalis lamarckii</i> İvan. (Scrophulariaceae) Yöresel adı: Doğu yüksükotu Bileşeni: Glikozitler (% 0.4-1, lanatosit, gitoksin vs.), saponinler ve tanen taşımaktadır. Etkisi ve Kullanım Şekli: İyi bir kalp kuvvetlendirici ve idrar artırıcıdır. Böbrek ve prostat rahatsızlıklarında, zararlı toksinlerin vücuttan atılmasında kullanılır. Ödemleri boşaltır. Digitaline ismi ile tedavide kullanılan bileşik, bu bitkinin yapraklarından elde edilen bir glikozit karışımıdır. İlaç içeriğinde kullanılır. Normal kullanılması sakıncalıdır (Yenikalaycı, 1996; Baydar, 2007). Resim: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Digitalis_purpurea_-_Foxglove.jpg, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Galanthus ikariae</i> L. (Liliaceae) Yöresel adı: Kardelen Bileşeni: Soğanları, toksit alkaloidler (% 0.05-1.5- galanthamin, narwedine vs.) içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Tıp ve Eczacılıkta çok kullanılmaktadır. Özellikle galanthamin alkaloid içeriğinden dolayı bitki sökülmeindedir (Uzun ve ark., 2008). Soğan ve yaprakları kullanılmaktadır. Bu alkaloid adele çalıştırıcı özellikte olup bu amaçla çocuk felci hastalığına karşı fizik tedavide kullanılan nivalin ampül preparatı yapımında kullanılmaktadır. Kalp damarlarını, güçlendirici, adet sancılarını hafifletici özelliklere sahiptir (Baytop, 1999). Resim: http://hobibahcemiz.net/viewtopic.php?f=114&t=109, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Galium aparine</i> L. (Cleavers) Yöresel adı: Tırmanıcı yoğurt otu, yapışkan otu, çoban süzeği, sünnetlice otu Bileşimi: İridoitler, polyphenol asitleri, flavonlar, tanen, asperulozid glikozidi, gal ve limon asidi, saponinler, tanenler, kırmızı boya, vitamin C, vs ihtiva eder. Etkisi ve Kullanım Şekli: Lenf sistemini temizleyici, kan temizleyici, deri hastalıkları, kanser tedavileri, mesane kumları, çıban, sivilce, mayasıl, egzama, yanık tedavisi, sarılık, iştah açıcı, idrar söktürücü gibi hastalıkların tedavisinde kullanılır. Yer üstü kısımları kullanılır. Çay gibi demlenerek ve bitki öz suyu çıkarılıp tereyağı ile merhem yapılarak kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.discoverlife.org/mp/20q?search=Galium+aparine, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Frangula alnus</i> L. (Rhamnaceae) Yöresel adı: Barut ağacı, erkek akdiken Bileşimi: Glikozitler, frangulin ve birçok kimyasal bileşikler içerir. Kabukları %10 oranında tanen, saponin, şeker, acımadde ve antrasen türevleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Zehirli bir bitkidir. Yan etkisi ishal, mide ağrısı, bulantı ve kusma şeklinde görülür. Kabızlığı giderici, karaciğer rahatsızlığı, siroz, çıban ve deri hastalıkları, hemoroit, sarılık, müşhil ve midevi etkilere sahiptir. Kabukları kurutulmuş halde kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.biodiversipedia.it/frangula-alnus, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Helleborus orientalis</i> Lam. (Ranunculaceae) Yöresel adı: Kar ot, bohça otu, kara çöpleme, siyah harbak, boynuz otu Bileşimi: Hidrastin, bereberin, glikozit taşır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Kökleri kullanılmaktadır. Lohusa sancılarında ağrıkesici, kurt düşürücü, dolaşım yetmezliği, kalp yetersizliğinde ve adet söktürücü olarak kullanılmaktadır. Hayvanlarda uyuz, bronşit ve benzeri göğüs hastalıklarında kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.agaclar.net/forum/karadeniz-bolgesi/4907.htm, 22.11.2014	

Latincesi: <i>Hippophae rhamnoides</i> L. (Elaeagnaceae) Yöresel adı: Yalancı iğde, cıcılık, çay diken Bileşeni: A, E, C ve B gurubu vitaminleri, falavonik glikozitleri, karoten ve organik asitleri (malik asit) içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Meyveleri kabız yapıcı, kuvvet verici, antiseptik olarak, kanamayı durdurma etkisi (lapa şeklinde yaraya koyarak), mide, bağırsak ve yel hastalıklarında, grip ve soğuk algınlığında, hipertansiyon, diyabet, karaciğer hastalıkları tedavisinde kullanılır. İnfizyon, şurup veya reçel halinde kullanılır. Çiçekleri çay gibi demlenerek içilir (Baytop, 1999). Resim: http://www.agroatlas.ru/cultural/Hippophae_rhamnoides_K_en.htm, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Humulus lupulus</i> L. (Cannabaceae) Yöresel adı: Şerbetçi otu, ömerotu, mayaotu, bira çiçeği Bileşeni: Eterik yağ (Myrcene ve Humulene), myrcenol, linalol, tanen, reçine, uçucu yağ (%0.2-0.5), mum, acı maddeler içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Şerbetçi otunun genellikle çiçekleri kullanılır. Ateş düşürücü, ağrı kesici, hazmı kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Dişi çiçekleri kullanılır. Genç sürgünleri kuşkonmaz gibi kaynatılıp yenilebilir. Lupulis reçinesi çocuklu annelerde süt çoğaltıcı olarak kullanılır. Ayrıca biraya acı tat vermek için dişi çiçekleri kullanılır. İştah açıcı, idrar attırıcı, terletici, sakinleştirici, etkiye sahiptir (Baytop, 1999). Resim: http://climbers.lsa.umich.edu/?p=465, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Hypericum perforatum</i> L. (Guttiferae) Yöresel adı: Sarı kantaron, koyun kıran, binbir delikotu, mayasıl otu, kanotu. Bileşeni: Uçucu yağlar (% 0.2-1), tanen, hypericine, hyperoside ve flavon türevleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: İdrar söktürücü, parazit giderici, göğüs yumuşatıcı, antispazmatik, kabız yapıcı, haricen antiseptik ve yara iyileştirici, bel ağrısı azaltıcı, stres, anemi, sarılık, uykusuzluk tedavilerinde kullanılır. Çiçekli dalları zeytinyağında bekletildikten sonra elde edilen karışım yanık tedavisinde kullanılır. Bitki kabuğu, yaprakları ve tohumları demlenerek içilir (Baytop, 1999). Resim: http://wisplants.uwsp.edu/scripts/detail.asp?SpCode=HYPPER, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Juniperus communis</i> L. (Cupressaceae) Yöresel adı: Adi ardıç Bileşimi: Uçucu yağlar, terpinen, camphene, cadineneterpinol, şeker, reçine ve organik asitler içermektedir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Deri hastalıklarında, kelliğe, cin ve alkollü bazı içkilerin yapımında, romatizma ağrılarında, mide hastalıklarında ve bağırsak spazmlarında kullanılmaktadır. Meyvelerinden yapılan andız pekmezi kuvvetlendirici ve kan yapıcı özelliği vardır. Yaprakları demlenerek ve yağı çıkarılarak kullanılır (Bozdoğanlı, 1996). Resim: http://tr.wikipedia.org/wiki/Adi_ard%C4%B1%C3%A7, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Laurocerasus officinalis</i> L. (Rosaceae) Yöresel adı: Karayemiş, taflan, laz kirazı Bileşeni: Yapraklarında ve meyvelerinde prulaurososin adlı bir glikozit, tanen, şeker ve kalsiyum oksalat vardır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Kalp çarpıntısı, sinirleri yatıştırmada, bronşit, nefes darlığı, öksürüğü kesmede, karın ağrısı ve bulantılara karşı, spazm çözücü, idrar söktürmede, cilt hastalıkları, kanser, Alzheimer ve şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Meyveleri taze olarak, tohumları kurutulup toz haline getirilerek, yaprakları suyu sıkılarak kullanılır (Anşin ve ark., 1994). Resim: http://agaclar.net/galeri/showimage.php?i=1892&c=384, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Lilium monadelphum</i> Bieb. (Liliaceae) Yöresel adı: Sarı çiçekli, zambak, zigana zambağı Bileşeni: Sciline, müsilaj ve tanen maddeleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yatıştırıcı, yumuşatıcı, balgam-adet söktürücü ve egzamaya karşı oldukça etkilidir. Tepallerinin yağlı maserasyonu ile elde edilen sıvı karışım egzama yaralarına sürülerek kullanılır. Soğanları dekoksasyon, lapa merhem ve uçucu yağ halinde kullanılır (Anşin ve ark., 1994). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Lilium_monadelphum, 22.11.2014	

Latincesi: <i>Malva sylvestris</i> L. (Malvaceae) Yöresel adı: Büyük ebegümeci Bileşeni: Yüksek oranda (5-15 mg) demir içerir. Bitkinin yaprağı %15-20 oranında müsilaj, glikoz ve pektin taşır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Boğaz ağrılarında, diş ve ağız apselerinde, bazı deri hastalıklarında, çıban yaralarında, bağırsak hastalıklarında, solunum ve sindirim sistemleri tahrişleri ve iltihaplarında, sinirsel hastalıklarda, çapak ve arpacık tedavisinde kullanılır. Taze yaprakları ve köklerinden çay yapılarak, losyon olarak ve lapa halinde sürülerek kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Malva_sylvestris, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Matricaria chamomilla</i> L. (Asteraceae) Yöresel adı: Papatya, tıbbi papatya, mayıs papatyası Bileşeni: Bitkinin özünde rezin, acı madde ve fenolik bileşikler (flavonlar, kumarin) bulunur. Uçucu yağ (% 0.2-1) içerisinde; chamazulen, terpenik ve seskiterpenik bileşikler taşımaktadır (Baytop, 1999). Etkisi ve Kullanım Şekli: Taş düşürücü, yatıştırıcı, terletici, bağırsak gazlarını giderici, iştah açıcı, sinir sistemini düzenleyici, spazm çözücü, diş eti ve bademcik iltihaplarını önleyici, mide ve bağırsak yaralarını iyileştirici etkisi vardır. Kurutulmuş çiçekleri Demleme ve gargara şeklinde kullanılır (Baytop, 1999; Zeynalov, 2008). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Matricaria_chamomilla, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Melissa officinalis</i> L. (Lamiaceae) Yöresel adı: Oğulotu, limon nanesi Bileşeni: Tanen ve uçucu yağ (%0.01-0.25) taşır. Uçucu yağ içinde özellikle; Oleum melissae sitral, sitronellal, sitronellol ve linalol bulunmaktadır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Gaz söktürücü ve sindirim sistemi düzenleyici olarak, bronşitte, astımda, kansızlıkta, iştah açıcı olarak, uykusuzlukta, göz tansiyonunda, Hazımsızlıkta, mide ve bağırsak ağrılarında, baş ağrısında, migrende, sarada, baş dönmesinde, kulak çınlamasında, sinir krizlerinde, hafızayı güçlendirmede önemli etkilere sahiptir. Ayrıca oğulotu yağı; parfüm ve kozmetik sanayinin önemli maddelerinden biridir. Yaprakları çay olarak, ezilip lapası merhem gibi ve tonik olarak kullanılır (Baytop, 1999; Baydar, 2007). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Melissa_(plant), 22.11.2014	
Latincesi: <i>Mentha piperita</i> L. (Labiatae) Yöresel adı: Bahçe nanesi Bileşeni: Bünyesinde rezin, %0.5-1 oranında uçucu yağ (terpenler, %40-60 mentol, %8-10 menton ve mentofuran) ve tanen ihtiva eder (Tarımcılar ve Kaynak, 2002). Etkisi ve Kullanım Şekli: Mide ağrısında, sarılıkta, felç tedavisinde, uykusuzlukta, baş dönmesinde, nefes yolu enfeksiyonlarında, diş ve dişeti hastalıklarında, bel soğukluğunda, görme bozukluklarında, yılan, böcek ve akrep sokmalarında ve mide sarkması tedavisinde kullanılmaktadır. Ayrıca ateş düşürücü, öksürük ve nefes kokusu giderici, gaz giderici, bulantıyı önleyici ve ishale karşı olumlu etkileri vardır. Bitki yaprak ve sapsları kurutulularak veya taze şekilde kullanılmaktadır. (Başbağ, 1993). Resim: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bah%C3%A7e_nanesi, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Physalis alkekengi</i> L. (Solanaceae) Yöresel adı: Güvey feneri, gelin feneri, kambilotu, kandilotu, altın çilek Bileşimi: Meyveleri physalin (kereton), tanen, sitrik asit, malik asit, cryptoxanthin ve C vitamin içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yaşlanmayı geciktirici ve cilt kanserini önleyici olarak, metabolizmayı hızlandırmada, kan dolaşımını düzenlemede, kilo vermede, şeker hastalığında, idrar söktürücü ve taş eritici (mesane) olarak, antioksidan etkili, prostat ve boğaz hastalıklarında kullanılır. Meyve suyu, infüzyon, sıvı ekstre, tentür, şurup ve tıbbi şarap şeklinde kullanılır. Meyveleri hariç diğer organları çok zehirlidir (Uzun ve ark., 2008; Birinci, 2008). Resim: http://www.actaplantarum.org/floraitaliae/viewtopic.php?t=6601, 22.11.2014	

Latincesi: <i>Plantago major</i> L. (Plantaginaceae) Yöresel adı: Büyük yapraklı sinir otu, büyük sinirli ot, damar otu Bileşeni: Aucubin, pektin, saponin, sitrik asit, oksalik asit ve musilaj içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Soğuk algınlığı, basur, mide-bağırsak hastalıkları, dizanteri, yaraların tedavisinde, deri, diş eti, enfeksiyonları, sindirim, solunum ve dolaşım sistemi, tümörlerde, ateş ve ağrının azaltılması gibi pek çok hastalığın tedavisinde kullanılır. Tohumları, taze yaprakları yara üzerine konularak, infüzyon, lapa, meyve suyu, tentür, destile su, sıvı ekstre halinde kullanılır (Baytop, 1999; Gürsoy ve Gürsoy, 2004). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Plantago_major, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Primula vulgaris</i> Huds. (Primulaceae) Yöresel adı: Çuha çiçeği Bileşeni: Primaverine, Primulaverine, Klorofil, sakız, saponin glukozitleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Öksürük giderici, uyku verici, sakinleştirici, idrar ve balgam söktürücü, göğüs yumuşatıcı, terletici olarak ve romatizmaya karşı etkilidir. Çiçek ve yaprakları değerlendirilir. Sıvı ekstre, yarı sıvı ekstre ve şurup halinde uygulanır. Rizom toz halinde aksirtici ilaç olarak kullanılır. Ezilmiş rizomlar iltihaplanmayı azaltmak için kompres yapılır (Chiej, 1988; Baytop, 1999). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Primula_vulgaris, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Ranunculus ficaria</i> L. (Ranunculaceae) Yöresel adı: Basur otu, yağlı çiçek, düğün çiçeği Bileşimi: Etkili maddesi doymamış laktone türevleri olup, yakıcı olduklarından taze drog tahriş edicidir. Ayrıca bitki glikozit de içermektedir (Gürhan ve Ezer, 2004). Etkisi ve Kullanım Şekli: Basur otu ve kökü kullanılmaktadır. Kabızlık yapıcı ve yara iyi edici etkidedir. Haricen merhem halinde basur memelerine karşı kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Ancak dâhilen kullanımı zararlıdır (Baytop, 1999). Resim: http://en.wikibooks.org/wiki/Horticulture/Ranunculus_ficaria, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Rhododendron ponticum</i> L. (Ericaceae) Yöresel adı: Mor çiçekli orman gülü, komar çiçeği Bileşeni: Çiçek ve yapraklarında Ericolin ve andromedotoxin glikozitleri içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Komar çiçeği bitkisinden arılar tarafından alınan usarelerle yapılan bala "deli bal" denilmekte ve bu balın aşırı tüketimi zehirlenmelere neden olmaktadır. İdrar söktürücü, romatizmal ağrıları giderici özelliklere sahiptir. İnfüzyon halinde kullanılır. Yaprakları uçucu yağ, tanen, ericolin, arbutin ve andromedol türevleri içerir, ancak andromedol türevleri zehirli bileşikler olduğundan kullanımı tehlikelidir (Baytop, 1999; Uzun ve ark., 2008). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Rhododendron_ponticum, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Rhus typhina</i> L. (Anacardiaceae) Yöresel adı: Sumak Bileşeni: Mum, flavon glikozitleri, yaklaşık % 4-5 oranında tanen, uçucu yağ ve organik asitler bulunmaktadır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Sumak yapraklarının antiseptik, ishal ve damarları büzerek kanama durdurucu ve ateş düşürücü etkilere de sahiptir. Hazmı kolaylaştırır. İçinde bulunan tanen ile şeker hastalarındaki şekeri düşürür. Antiseptik yani mikrop öldürücü etkiye sahiptir. Ayrıca meyvesi baharat ve yaprakları boya sanayisinde kullanılır (Büyükgebiz ve ark., 2008). Resim: http://en.wikipedia.org/wiki/Rhus_typhina, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Sambucus ebulus</i> L. (Caprifoliaceae) Yöresel adı: Otsu mürver, azı otu, yabani mürver, yer mürveri Bileşimi: Uçucu yağ (% 0.01-0.03), yaprakları glikozit, sambunigrine, esans, tanen, malikasit, valerikasit, tartarikasit; rizomları ise asetikasit, malikasit, saponinler ve reçineler içermektedir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Mürverin genellikle çiçekleri, nadiren yaprak, kök ve meyveleri kullanılır. Yaprak rizom ve meyveleri, infüzyon, toz ve sıvı ekstre halinde kullanılır. Yaprakları kabızlığı giderici ve iltihaplanmaya karşı, rizomları ise müshil olarak ve idrar söktürücü olarak kullanılmaktadır (Anşin ve ark., 1994). Bitki kötü bir koku verir. Meyvelerinden koyu bir renk maddesi elde edilir ve boya sanayinde kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.plantarium.ru/page/image/id/103377.html, 22.11.2014	

Latincesi: <i>Taraxacum officinale</i> Tobb. (Asteraceae) Yöresel adı: Kara hindiba Bileşeni: Köklerinde inulin, taraxcin, triterpenler, şeker, pektin, glikozit, fenolik asit, asparagin, vitamin (A, B, C, D) ve potasyum içerir. Yapraklarında lutein, violaxontiredie, karatonoid bulunur. Etkisi ve Kullanım Şekli: Safra akışını kolaylaştırıcı, kabızlığı giderici, kuvvetlendirici, temizleyici özelliklere sahiptir. Şeker hastalığına iyi gelmektedir Bitkinin taze sürgünlerinin içerdiği süt derideki nasır ve siğillerin giderilmesinde, safra kesesi ve mesane taşlarını eritmede çok etkilidir. Kökleri ve çiçeklerinden elde edilen destile su ise derilerin temizlenmesi ve çillerin giderilmesinde kullanılır. Öz, sıvı ekstre, tentür ve infüzyon halinde kullanılır (Baytop, 1999). Resim: http://www.ecoplexity.org/node/941, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Tilia rubra</i> DC.Subsp. (Caucasica) Yöresel adı: Kafkas ıhlamuru, kırmızı ıhlamur Bileşimi: Flvonoide, yapışkan madde, uçucu yağ (% 0.05), musilaj maddeleri, şeker, asitler C vitamini, karoten ve tanen içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yaprakları ve çiçekleri kullanılmaktadır. Uyarıcı, spazm çözücü, sakinleştirici, öksürüğe, astıma, kalp hastalıklarına, damar sertliğine, enfaktüsü önleyici, idrar söktürücü, gut ve romatizmalı rahatsızlıklarda, yanık, çıban, iltihaplarda ve grip hastalığına karşı etkilidir. Kaynatılarak çay şeklinde, gargara ve sürülerek kullanılır (Baytop, 1999; Avcı, 2005). Resim: http://www.treknature.com/gallery/photo253772.htm, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Thymus pseudopulegioides</i> Klokov et Des. (Labiatae) Yöresel adı: Kekik, anzer çayı Bileşimi: Esansithymol, carvakrol, borneol, okaliptol, menten, thymen, uçucu yağ oranı (% 0.78-3.10), tanen ve reçine içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Çiçekli uç kısımları ve yaprakları, kan akışını düzenletici, kansızlık, boğmaca, diş ve mide ağrılarında, nefes kokması, antiseptik, bağırsak kurtlarını düşürücü olarak kullanılır. Ayrıca baharat, parfüm yapımında ve içkilerin destilasyonunda çok sık kullanılır. Halk arasında çay gibi demlenip içilir (Gürsoy ve Gürsoy, 2004; Baytop, 1999). Resim: http://www.meleksin.com/?p=903, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Tussilago farfara</i> L. (Compositae) Yöresel adı: Öksürük otu, devetabanı, farfar otu, kavalak Bileşimi: Müsilaj, peptin, gallik asit, asetik asit, tussilagine ve esans içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Çiçekleri ve yaprakları; öksürük giderici, bronşiyal ağrı kesici ve iltihap giderici, sinirleri yatıştırıcı ve yumuşatıcı, egzama, gırtlak iltihabı, deri hastalıkları, sinir hastalıklarında, kuvvet verici ve terletici tedavilerinde kullanılır. infüzyon, şurup, öz ve lapa olarak kullanılır (Akbulut ve ark., 2006; Özbucak ve Kutbay, 2006). Resim: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96ks%C3%BCr%C3%BCk_otu, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Urtica dioica</i> L. (Urticaceae) Yöresel adı: Büyük ısırgan otu Bileşimi: Glikozit (urticosit), potasyum, kalsiyum nitrat organik asitler (formik asitler), histamin, asetilkolin ve C vitamini taşımaktadır. Etkisi ve Kullanım Şekli: Yaprakları ve dalları kullanılmaktadır. Kansere karşı koruyucudur. Romatizma, mafsal ağrılarında egzama ve çıbanlara karşı faydalıdır. İştah açar. İdrarı artırır ve kanı temizler. Vücuttaki zararlı maddeleri uzaklaştırır. Göğsü, böbreği ve karaciğeri temizler. Boğaz ağrılarında iyi gelir. Böbrek kumlarını dökmeye yardımcı eder. Balgam söktürücüdür. Genelde ısırgan otu çayı şeklinde kullanılmaktadır (Chiej, 1988). Resim: http://www.thismia.com/U/Urtica_dioica.html, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Vaccinium myrtillus</i> L. (Ericaceae) Yöresel adı: Mavi meyveli ayı üzümü Bileşimi: Meyve tanen, şeker, inositol, pektin, karoten, myrtillin, yapraklar isetanen, arbutin, ericolin, myrtillin, reçine ve musilaj içerirler. Etkisi ve Kullanım Şekli: Kan şekerini ve kolesterolü düşürmede, bağırsak mekanizmasını düzenlemede, vücut dinçliğini sağlamada, kansere karşı direnç sağlamada, hafızayı güçlendirmede, kalp krizi riskini azaltmada ve göz banyosunda oldukça etkilidir. Meyvesi, çiçek, kök ve yaprakları değerlendirilir. Meyve suyu, kaynatma, sıvı ekstre, kuru ekstre, boya ve toz halinde kullanılır (Chiej, 1988; Baytop, 1999; Çelik, 2008). Resim: http://ramota.com/bilberry_vaccinium_myrtillus_.htm, 22.11.2014	

Latincesi: <i>Valeriana alliariifolia</i> (Valerian) Yöresel adı: Kedi otu Bileşimi: Uçucu yağ (%0.77-1.35), reçine, çeşitli alkaloidler, nişasta ve şeker içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Ateş düşürücü, mikrop öldürücü, yaraların iyileşmesini kolaylaştırıcı, yatıştırıcı, sinirsel baş ağrısı, çarpıntı ve uykusuzluğa, sara, nevrasteni, histeri gibi rahatsızlıklarda, rahatlatıcı, baş dönmesi, araba tutması, kore ve epilepsi tedavisinde kullanılır. Kökler kaynatılarak içilir, kökünden elde edilen esans baş dönmesi, araba tutması ve heyecanlanma hallerinde ve yaprakları ezilerek yaralara sürme şeklinde kullanılır (Toptaş, 2009). Resim: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Valeriana_alliariifolia_4.jpg, 22.11.2014	
Latincesi: <i>Verbascum sp.</i> (Scrophulariaceae) Yöresel adı: Sığır kuyruğu, ayı kulağı, yün otu Bileşimi: Müsilaj, uçucu yağ (% 1-3), glikozitler, saponin, rezin, acı madde, steroid, seskiterpen asit, makrosiklik dimerlakton ve alkaloidler gibi sekonder metabolitler içerir. Etkisi ve Kullanım Şekli: Balgam söktürücü ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. Bronşit, mayasıl, basur tedavisinde, sütle karıştırılırsa öksürüğü giderici, terletici, ateş düşürücü, kaşıntı ve göz ağrıları giderici, mide spazmlarında ve sakinleştirici etkiye sahiptir. Genellikle çiçekleri çok nadir kök ve yaprakları kullanılır. Demleme çay şeklinde ve lapa (krem gibi) halinde kullanılır (Yenikalaycı, 1996; Şimşek ve ark., 2002). Resim: http://www.naturephoto-cz.com/verbascum-sp.-photo_lat-15442.html, 22.11.2014	

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Son yıllarda ülkemizde tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanımında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Ayrıca Tıbbi ve aromatik bitkilerin çok değişik alanlarda ve sanayi kollarında tüketimine paralel olarak dünya pazar hacmi her geçen gün artmaktadır. Türkiye üç önemli floristik bölgenin kesiştiği alanda bulunması nedeniyle geniş bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Bunlardan biriside Doğu Karadeniz bölgesinde Rize yöresidir. Bu flora içerisinde çok sayıda tıbbi aromatik bitki türünün olduğu bilinmektedir. Bölgede zengin bir bitki çeşitliliği olmasına rağmen, bitki toplama konusunda alternatifler geliştirilmemiştir. Bunun sonucunda doğada bulunan pek çok bitki türü nesli yok olmakla karşı karşıya kalmıştır. Türlerin yok olmasını önlemenin en kolay yolu bitkilerin doğadan toplanma işleminin bilinçli bir şekilde yapılması ve kültüre alınarak üretiminin gerçekleştirilmesidir.

Doğal zenginliklerin sürekliliği ve gen kaynaklarının gelecekteki nesillere aktarılabilmesi buna bağlıdır. Kültüre alınacak çeşitlerin, bulunduğu bölgenin vejetasyon periyodu, iklim verileri ve toprak besin içeriği gibi birtakım özellikleri göz önüne alınarak doğal yetişme ortamında deneme çalışmaları yapılması gerekmektedir.

Bu çeşitlerin yetiştiriciliği esnasında yapılan tarımsal uygulamalara (ekim/dikim, biyolojik kontrol, gübreleme, sulama, hasat vs.) ilave olarak kurutma, paketlenme ve pazarlama aşamalarında insan sağlığı açısından oluşabilecek riskler dikkate alınarak gerekli

hijyen koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bu şekilde; kültüre alınan çeşitlerden yüksek verimli, saf, temiz, standartlara uygun ve getirisi yüksek droglar elde edilecektir.

Bölgemizde yetmişten fazla tıbbi ve aromatik bitki türünün olduğu ancak gerçek sayının tam olarak bilinmediği belirtilmektedir.

Rize yöresinde yaşayan halk ile yüz yüze yapılan görüşmelerde ıhlamur, çörek otu, pul biber, kimyon, tarçın, ebegümeci, nane, karabiber, tarçın, yeşil çay, zencefil gibi türler dışında tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştiriciliği ve ticareti hakkında pek fazla bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir (Yaldız ve ark., 2010).

Tarım arazisinin sınırlı olduğu bölgede istihdamı artırmak için tıbbi ve aromatik bitkilerin belirlenmesi ve korumaya alınması gerekmektedir. Daha sonra ekonomik değeri yüksek olan bu bitkilerin yöre insanına tanıtılması, çeşitlere ve ekolojiye zarar vermeden sürdürülebilir doğal bitki toplamaları konusunda eğitimin yaygınlaştırılması ve bilgi ile donanmış eğitilmiş işgücünün sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak; bu ürünlerin yörenin uygun yerlerinde yaygınlaştırılarak kültüre alınması, doğal ortamdan toplanması, ticaretine ilişkin politikaların oluşturulması, iç ve dış pazarda tüketiminin artırılması ve bunun sonucunda artan talebe bağlı olarak pazarlanması ile her yıl milyonlarca lira elde edilerek yöre halkına ekonomik ve sosyal yönden pek çok yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Anşın, R.,1980. Doğu Karadeniz Bölgesi florası ve asal vejetasyon tiplerinin floristik içerikleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi Doçentlik Tezi (Basılmamıştır), Trabzon, s. 305.
- Anşın, R.,Okatan, A., Özkan, Z.C., 1994. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin önemli yan ürün veren odunsu ve otsu bitkileri, TÜBİTAK, Proje No: TOAG-903, Sonuç Raporu, s. 173, Trabzon.
- Akbulut, S., Anşın, R.,Özkan,Z. C., 2006. İhmal edilen kimi şifalı otsu bitkiler. 1. Uluslar Arası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 1-4 Kasım 2006. Trabzon. 331-337.
- Avcı, M., 2005. Çeşitlilik ve endemizm bakımından Türkiye'nin bitki örtüsü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, 13: 27-55.
- Başbağ, S., 1993. Halk Hekimliğinde kullanılan ve halk ağzından derlemeler sözlüğünde yer alan tıbbi bitkiler. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Adana.
- Başer, H.C.,1998.Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstriyel kullanımı, Anadolu Üniversitesi TAB Bülteni, 13(14):19-43.
- Baydar, H., 2007. Tıbbi, aromatik ve keyf bitkileri bilimi ve teknolojisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:51, Isparta.
- Baytop, T., 1999. Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, geçmişte ve bugün (İkinci Baskı). Nobel Tıp Kitapevi, s. 480, İstanbul.
- Birinci S., 2008. Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi(Basılmamış), Adana.
- Bozdoğanil, E. E., 1996. Çukurova Bölgesinde doğal olarak bulunan faydalı bitkiler ve kültür olanakları üzerinde araştırmalar, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Büyükgebiz, T., Fakir, H., Negiz, M.G., 2008. Sütçüler (Isparta) yöresinin doğal odun dışı bitkisel orman ürünleri ve geleneksel kullanımları. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 1(0): 109-120, Isparta.
- Ceylan, A., 1995. Tıbbi Bitkiler I. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları (III. Basım) No:312, Bornova/İzmir.
- Chiej, R., 1988. TheMcDonald Encyclopedia of MedicinalPlants, Macdonald&Co. Ltd. 66-73, ShoeLaneLondon.
- Çelik, H.,2008. Maviyemiş (*Vacciniumcorymbosum*L.). BAĞBAHÇE Dergisi, 2(1): 4-9, İzmir.
- Demirtürk, Y., 1990. Tıbbi Bitkilerimizin değerlendirilmesi, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi, 53: 12-16, Ankara.
- Faydaoğlu, E. ve Sürücüoğlu, M.S., 2011. Geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11(1): 52-67.
- Güner, A.,Vural, M., Sorkun, K., 1987. Rize florası, vejetasyonu ve yöre ballarının polen analizi, Hacettepe Üniversitesi, TÜBİTAK TBAG-650, s. 269, Ankara.
- Gürhan, G., Ezer, N., 2004. Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler-1. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 24(1): 37-55, İstanbul.
- Gürsoy, O.V., Gürsoy, U.K., 2004. Anadolu'da diş ve dişeti ile ilgili hastalıkların tedavisinde halk arasında yaygın olarak kullanılan bitkiler, kullanım şekilleri ve bitkisel özellikleri. Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, 7(1): 64-67, Sivas.
- Karagöz, A.,Zencirci, N., Tan, A., Taşkın, T., Köksel, H., Sürek, M., Toker, C., Özbek, K., 2010. Bitki Genetik kaynaklarının korunması ve kullanımı, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi (11-15 Ocak 2010), 155-177, Ankara.
- Kendir, G., Güvenç, A., 2010. Etnobotanik ve Türkiye'de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi, 30(1): 49-80, Ankara.
- Özbucak, T.B., Kutbay, H.G., 2006. Ordu İli Boztepe piknik alanının florası. Ekoloji Dergisi, 15(59): 37-42.
- Şimşek, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., YILDIRIM, Ş., 2002. Anadolu'da Halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerinde etnobotanik bir çalışma. 14. Bitkisel ilaç hammaddeleri toplantısı, bildiriler, 29-31 Mayıs, Eskişehir.
- Tanker, M., Tanker, N., 1991. Farmakognozi (Cilt I). Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi No:58, Ankara.
- Tarımcılar, G., Kaynak, G., 2002. Karadeniz Bölgesi *Mentha*L. (Labiatae) taksonları üzerine morfolojik bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(3): 194-229, Isparta.
- Toptaş, A.,2009. Bitkilerle modern tedavi, Gonca Yayın Evi, ISBN: 978-9944-790-31-4, İstanbul.
- Tosun, A.,2006. *Daphne* L. Türlerinin Kimyasal İçeriği ve Biyolojik Aktiviteleri, Ankara Üniversitesi Eczacılık. Fakültesi Dergisi, 35 (1): 43-68.
- Uzun, A.,Kevseroğlu, K., Gülümser, A., 2008. Orta ve Doğu Karadeniz kıyı kesimindeticareti yapılan tıbbi ve aromatik bitkiler. Türkiye VII. Tarla Bitkileri Kongresi (25-27 Haziran 2007), Erzurum.
- Van Overwalle, G, 2007. Medicinaland Aromatic Plants, Chapter 9.
- Yaldız, G., Yüksel, T., Şekeroğlu, N., 2010. Rize ili florasında bulunan tıbbi ve aromatik bitkiler ve kullanım alanları, III Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi (20-22 Mayıs 2010), 3(0): 1100-1114.
- Yenikalaycı, A., 1996. Pınarbaşı (Kayseri) Yöresinde Bitkilerin İlaç, Baharat, Boya ve gıda olarak Kullanımlarının Araştırılması, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Zeynalov, Y., 2008. İlaç Bitkileri tarihi gelişimi ve kullanımları. ND-ADEN Yayıncılık. İstanbul.